

Kunnskapsdepartementet
postmottak@kd.dep.no

Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon 21 02 34 00
Telefaks 21 02 34 01
Besøksadresse Tollbugata 35
Kontingentkonto 8380 08 68621
Bankkonto annet 8380 08 68605
post@forskerforbundet.no
www.forskerforbundet.no
Foretaksnr 971 422 505

Deres ref: 14/3947

Vår ref: 113784/1

Vår dato: 20.10.2014

NOU 2014:5 MOOC til Norge. Nye digitale læringsformer i høyere utdanning

Forskerforbundet oversender med dette sin høringsuttalelse til NOU 2014:5.

Forskerforbundet ønsker MOOC velkommen som et supplement til eksisterende undervisningsformer ved universiteter og høyskoler og mener utredningen langt på vei skisserer både handlingsrom og utfordringer med MOOC på en god måte. Vårt hovedanliggende kan oppsummeres slik:

- MOOC-tilbud må forankres faglig og pedagogisk i fagmiljøene og underlegges eksisterende kvalitetssikringssystemer
- Nettbaserte undervisningsformer er et godt supplement til, ikke erstatning for, eksisterende undervisningstilbud.
- Nettbaserte undervisningstilbud av høy kvalitet som også ivaretar oppfølgingen av studentene er ikke en billig løsning. Å spare penger kan ikke være hovedpoenget med MOOC.
- Opphavsretten og den enkeltes akademiske frihet må ivaretas skikkelig.
- Man må sørge for incentiver for at fagpersoner skal fortsette å utvikle læremidler, herunder pensumbøker på norsk.

1 Generelle kommentarer

Forskningsbasert utdanning krever i de fleste fagområder tett kontakt mellom studenter og fagpersoner hvor studentene også arbeider under veiledning. Høy kvalitet på det samlede utdanningstilbudet er det viktigste prinsippet i den videre utformingen av MOOC i Norge, og MOOC-tilbud må baseres i institusjonenes faglige profil og kompetanse og være et supplement til den ordinære undervisningen.

Utvalget definerer MOOC i retning av også å være nettbaserte tilbud som ikke er fullt så omfattende eller åpne. Mange norske institusjoner har bred erfaring med ulike nettbaserte løsninger som dermed allerede er omfattet av utvalgets definisjon av MOOCs. Derfor synes det som om utvalget overdriver mulighetene og

konsekvensene av som MOOC gir, spesielt knyttet til konkurranseevne. Attraktivitet og konkurranseevne handler om en lang rekke forhold. Det er antagelig langt flere områder enn MOOC hvor gode IKT-løsninger vil være avgjørende.

Utredningen framhever økonomisk gevinst og bedre ressursutnyttelse, men de økonomiske sidene ved MOOC er lite drøftet. Heller ikke hvilken konsekvens dette har for den faglige kvaliteten. Fra både nasjonale og internasjonale eksempler vet vi at kostnadene ved å produsere høykvalitets nettbaserte kurs ofte er minst like høye som for ordinær klasseromsundervisning. MOOC vil derfor ikke være en løsning for å redusere kostnadene innen høyere utdanning. Det primære målet med MOOC må derfor være et bredere tilbud, mer fleksibilitet og økt kvalitet. Det er kanskje særlig innen EVU at nettbaserte studietilbud kan og bør spille en viktig rolle framover.

Et naturlig mål med MOOCs og andre former for nettbaserte utdanningsformer er å bidra til å øke tilgangen til høyere utdanning. Mange nåværende MOOC-tilbud har stor påmelding, men ekstraordinært høyt frafall i forhold til tradisjonelle undervisningsformer. Fra internasjonale studier vet vi at minoriteter, utsatte og vanskeligstilte elever og studenter i enda mindre grad gjennomfører MOOCs enn tradisjonelle kurs og utdanninger. Norske MOOC-tilbud må derfor utformes slik at man er bevisst denne utfordringen og ikke bidrar til større ulikhet og kunnskapskløfter.

2 Kommentarer til utvalgets anbefalinger

2.1 Utvalgets anbefalinger til myndighetene

Med utgangspunkt i at norske institusjoner vil møte økt konkurranse fra velrenommerte utenlandske institusjoner, mener utvalget at det vil det være nødvendig med mer samarbeidsorienterte, innovative og robuste institusjoner. Til det vil Forskerforbundet påpeke at det viktige er at man ikke har finansielle eller organisatoriske hindre for et bredt og godt samarbeid om teknologiske løsninger, pedagogiske utfordringer og kompetansemål og uteksaminering/autorisasjon. Strukturen og størrelsen på institusjonene er i den sammenheng mindre viktig.

Vi støtter forslaget om at det legges til rette for at alle norske institusjoner får tilgang til en eller flere MOOC-plattformer. Her bør en velge systemer og modeller som minimaliserer kostnadene for sektoren, og som lar systemene blir tilgjengelige med FEIDE-pålogging. Trolig er en best tjent med å basere seg på et MOOC-system som er tilgjengelig med frie lisenser, og at driftskostnadene dekkes sentralt. BIBSYS kan gis øremerkede midler og en koordinerende funksjon i dette arbeidet.

Utvalget anbefaler at det legges til rette for at institusjonene kan benytte seg av en sentral støttefunksjon i utviklingen av MOOC. Utvalgets arbeid har vært begrenset til MOOCs, men skal en legge til rette for nasjonale støttefunksjoner er vi tvilende til at MOOC bør stå i en særstilling. Vi er enige i at det bør settes av sentrale midler til utviklingstiltak, men at disse kan være vel så godt anvendt om de lyses ut til prosjekter ved institusjonene. Det er naturlig å tenke seg en modell lignende den som i dag administreres av Norgesuniversitetet. En kan imidlertid bli flinkere til å legge inn krav til deling av ressurser og erfaringsdeling.

Vi er positive til utvalgets anbefaling av en systematisk satsing på forskningsbasert kunnskapsutvikling om bruk av teknologi i høyere utdanning. Samtidig mener vi det er en forutsetning at dette må handle om mye mer enn MOOC. Sektoren har behov for mer utvikling og kunnskap om bruk av IKT i en større bredde. Dette gjelder også utvalgets anbefaling om å etablere et miljø for forskningsbasert kunnskapsutvikling, utviklingsarbeid og kunnskapsdeling knyttet til læringsanalyse. Vi er bekymret for at

et sterkt fokus på læringsanalyse kan komme til å gå på bekostning av andre perspektiver, knyttet til formativ evaluering. Skal en etablere en nasjonal satsing kan ikke dette begrenses til de dataene en kan hente ut av det som måtte komme fra MOOC. Det kan være vel så viktig å sikre gode rutiner for formativ evaluering av de studiene som gjennomføres på studiestedene. Det betyr ikke at vi er negative til læringsanalyse som sådan, men en satsing også må inkludere andre metodiske tilnærminger.

Utvalget anbefaler at norske MOOC-tilbud samles og profileres gjennom en egen nasjonal portal. Vi stiller her spørsmål ved om en slik portal også bør inkludere andre åpne, nettbaserte tilbud og ressurser, jf utvalgets forslag om en slik ressursportal. Dette bør uansett kobles til BIBSYS' eksisterende arbeid.

Når det gjelder profilering internasjonalt er vi usikre på om dette er å gape vel høyt. Kanskje bør en i første omgang konsentrere seg om å utvikle tilbud innenfor det nordiske språkområdet, for deretter å bygge videre på dette og de erfaringene en gjør. Det kan være viktig i en tid vår nasjonalspråkene er under press som akademisk språk.

Vi støtter utvalgets forslag om at norske myndigheter bør arbeide aktivt, også internasjonalt, for å fremme prinsippet om åpne digitale læringsressurser og åpen tilgang (*Open Access*) i høyere utdanning. Gratisprinsippet krever imidlertid at kostnadene dekkes inn på andre måter. Etter- og videreutdanningsvirksomheten innen sektoren er omfattende, med en omsetning på flere hundre millioner årlig. Mange av disse tilbudene ligger til rette for MOOCs, men vil ved et gratisprinsipp kunne innebære en betydelig inntektssvikt for institusjonene. Vi mener at utdanning – også MOOC – skal være gratis, men dette forutsetter at det etableres et system som gjør at institusjonene får finansiert utviklingen og vedlikehold av disse tilbudene.

Forslaget om at institusjonene skal stimulere til mer produksjon av åpne digitale læringsressurser høres fint ut, men vi etterlyser konsekvensutredning av forslaget. Dels er dette et spørsmål om å ivareta opphavsrett (se eget punkt under) og dels vil dette kunne ha negative følger for produksjonen av lærebøker/undervisningsfagtekster på norsk. Ansatte som skriver fagbøker vil kunne tape på å lisensiere sitt materiale med f eks Creative Commons-lisenser, gitt at Kopinor da ikke kan kreve inn kopivederlag. Arbeidet med å utforme og kvalitetssikre læreverk vil måtte finansieres på en eller annen måte og alle involverte må ha insentiver til å gjøre det. Det at MOOC-tilbudet er gratis på lik linje med annen utdanning i dag, betyr ikke at læringsressursene må være gratis. Loven åpner for at institusjonene kan ta betalt for læremidler utviklet ved institusjonene.

Det bør også utvikles ordninger med kvalitetssikring av de ulike MOOC-tilbudene, gjennom fagfellevurdering både av det pedagogiske opplegget, det faglige innholdet og i hvilken grad dette er tilpasset kvalifikasjonsrammeverket. Det kan ikke være popularitet/etterspørsel som blir stående som kvalitetsindikator.

Utvalgets anbefaling om forsøk med opptak til MOOC-tilbud med studiepoeng for søkere som ikke oppfyller gjeldende krav for opptak til høyere utdanning synes krevende. Ikke minst dersom dette skal kombineres med et gratisprinsipp og akkreditering og godskriving av emner.

2.2 Utvalgets anbefalinger til finansieringsutvalget

Forskerforbundet støtter forslaget om at finansieringsutvalget bør vurdere insentiver og virkemidler som støtter opp om samarbeid, arbeidsdeling og spesialisering mellom institusjonene.

Vi ønsker derimot ikke at finansieringsmodellen for UH utvides med en ny indikator som skal belønne samarbeid. Vi er skeptiske til å innføre nye indikatorer og mener det er bedre å justere dagens system ved å fjerne elementer som motvirker samarbeid.

2.3 Utvalgets anbefalinger til universitetene og høyskolene

Vi støtter utvalgets anbefaling om at institusjonene tar ansvar for å videreutvikle ansatte og studenters digitale kompetanse, samt å prøve ut nye eksamens- og vurderingsformer. Vi er også positive til utvalget forutsetning om at institusjonene legger prinsipper om universell utforming til grunn ved utvikling av MOOC. Samtidig er det grunn til å bemerke at MOOCenes vektlegging av video og andre former for visualisering gjør dette ganske krevende. Vi har ennå til gode å se en MOOC som er skikkelig universelt utformet, og ser at dette kravet kan forsinke utviklingen av MOOCs i Norge. Skal en operere med et slikt krav vil det her være mer formålstjenlig, og enklere å forholde seg til et gitt nivå i forhold til WAI-standarden (Web Accessibility Initiative). Noen av de samme problemstillingene vil trolig være til stede ved valg av plattform.

Vi er udelte enige i at MOOC og lignende nettbaserte tilbud er noe som legger til rette for samarbeid mellom institusjonene, både nasjonalt og internasjonalt. Det er imidlertid vesentlige forskjeller på å legge til rette for samarbeid og å legge til rette for konkurranse. Om en ønsker økt konkurranse kan det bli vanskelig å få til samarbeid. Balansen mellom konkurranse om studentene og samarbeid om nettbasert utdanning bør avklares ytterligere av politiske myndigheter.

Vi er også helt på linje med utvalget når det gjelder anbefalingen om å styrke samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og arbeidslivet. Her må en imidlertid se på mye mer enn MOOC. Erfaringer så langt tyder på at de som gjennomfører MOOCs er mennesker som allerede har gjennomført høyere utdanning. En skoloring på arbeidsplassen bør selvsagt ikke ødelegges slik at den ekskluderer andre grupper, og en må derfor spørre seg hvorvidt MOOCs er det best egnede virkemiddelet.

3 Kommentarer angående opphavsrett

I pkt. 12.3 Utvalgets vurderinger vises det til de vedlagte notatene fra universitetslektor Gisle Hannemyr og professor Olav Torvund, og konkluderes med at spørsmålene om opphavsrett og lisensiering av materiale bør utredes nærmere. I avsnittet over mener utvalget at institusjonene i utviklingen av Mooc-tilbud må sette seg godt inn i opphavsrettslige problemstillinger, slik at tilbudet utformes i tråd med de til enhver tid gjeldende juridiske rammer. Dette fremgår også av de to første strekpunktene under pkt. 12.4 Utvalgets anbefalinger.

Forskerforbundet mener det er uheldig om institusjonene selv skal stå for denne utformingen uten noen konkrete anbefalinger. Vår erfaring er at kompetansenivåene når det gjelder opphavsrettslige problemstillinger er noe varierende institusjonene imellom, og det er ulike syn på hvilke rettigheter arbeidsgiver kan kreve overført fra arbeidstaker. Imidlertid ser det nå ut til at flere og flere institusjoner i UH-sektoren utvikler rettighetspolitikker som samsvarer med de vedtatte rettighetspolitikken ved universitetene i Bergen og Oslo. Og det gode arbeidet som disse universitetene

har gjort, bør kunne danne basis for en felles nasjonal plattform med hensyn til rettighetshåndtering ved Mooc-tilbud. Vi anbefaler derfor at det nedsettes en arbeidsgruppe som med utgangspunkt i de nevnte rettighetspolitikkenes går nærmere inn på de aktuelle problemstillinger, og utvikler standarder for rettighetshåndtering i tilknytning til Mooc-tilbud.

Med vennlig hilsen
Forskerforbundet

Petter Aaslestad
Leder

Hilde Gunn Avløyp
Generalsekretær